

אפוטרופסות של מעצמות-על

עתה, שוב אין כל ספק, שהרוסים ידעו מראש על ההתקפה הערבית שנועדה ליום-הכיפורים. פיניום של היועצים הרוסים בטרם עת וכן שילוח לוויין תצפית מדגם קוסמוס ב-6 באוקטובר, מחייבים בהכרח מסקנה זו. ביום שני בשבוע קרא ללאונרד ברזנייב, מנהיג המפלגה הקומוניסטית בברית-המועצות, למדינות-ערב אחרות, כגון עיראק ואלג'יריה, שתצטרפנה למערכה. מאותו יום ואילך גבר והתעצם מאמץ-ההספקה הרוסי עד אשר נמנו 60 טיסות לדמשק ולקהיר ביום אחד. ביום שישי, ה-12 באוקטובר.

למצרים ולסוריה לא היה אותה שעה עניין בהפסקת-אש שכן ציפו להצלחות נוספות. מגעים בלתי רשמיים בין מצרים לארה"ב (יחסים דיפלומטיים לא היו קיימים ביניהן) מאז האשים נאצר את ארה"ב בהשתתפות ישירה במלחמת-יששת-הימים (ב-1967), העלו שמצרים עומדת על כך שכל הפסקת-אש תהיה מותנית בתכנית מפורטת בדבר נסיגת צה"ל לקווי שביתת-הנשק של 1949. ממשלת ישראל הודיעה שכל הפסקת-אש חייבת להיות מותנית בהחזרת המצב לקדמותו – לסטטוס קוו אנטה – דהינו. נסיגת הכוחות המצריים והסוריים לקווים בהם נמצאו בראשית המלחמה. ברי היה לממשלה שהמצרים והסורים לא ייסוגו מרצונם ועל כן התכונן צה"ל להתקפת-נגד שתצא אל הפועל עם השלמת גיוס המילואים, ואשר יעדה יהיה כיבוש מחדש של השטחים אשר אבדו בראשית המלחמה. בפומבי שמרה ארצות-הברית על פרופיל נמוך; מחד – לא רצתה לסכל את הסיכוי שנפתח עתה לשפר את יחסיה עם הערבים ומאידך – לא רצתה לפגוע בידידות עם ישראל ובאמון מצידה דווקא עתה, שעה שהיא מתעתדת ליטול חלק פעיל בנעשה במזרח התיכון. מזכיר המדינה, הנרי קיסינג'ר, האמין, ודיווחים מירושלים חזקוהו באמונתו זו, שהגלגל ישוב ויתהפך, בשעה שצה"ל יבצע את התקפת הנגד שלו. ארה"ב העבירה לחוסיין מלך ירדן אזהרה ישראלית מפני פתיחת חזית שלישית לאורך הירדן מלווה בהודעות בדבר מאמצים להשיג הפסקת-אש. חוסיין אכן נמנע מפתיחת החזית והסתפק, כאמור, במשלוח דיבזיה לחזית הסורית. אין ספק שזכר מפלתו ב-1967, פרי החלטתו החפוזה, היה לנגד עיניו.

ביום ה-8 וה-12 באוקטובר חל, כאמור, שינוי דרסטי בנסיבות. אמנם בצפון צלחה התקפת הנגד הישראלית, אך בדרום נכשלה. בינתיים פחת והלך המלאי של צה"ל; אבידותיו במטוסים וטנקים, וירידת המלאי במספר סוגי תחמושת חיוניים אילצו את ממשלת ישראל לתבוע מאמץ הספקה אמריקני, מקביל לרכבת האווירית הרוסית שנוכרה לעיל.

ב-10 באוקטובר הודיעה ממשלת ארה"ב שמטוסי אל-על יורשו להוביל ציוד צבאי לישראל; מטוסים אמריקניים הוצאו עדיין מכלל חשבון. כשנתברר שאין די במטוסי אל-על נבדקה אפשרות הובלה על-ידי מטוסים אזרחיים חכורים.

עתה חל קרע בין עמדות ארה"ב וישראל: הראשונה היתה מעוניינת בהפסקת-אש בהקדם ככל האפשר; השנייה – בציוד צבאי בכמויות גדולות שיאפשר השגת

נצחון. ביומיים הקרובים התמהמהה ארה"ב בהספקת הציוד הצבאי, והשתמשה בו כאמצעי לחץ על ישראל להסכים להפסקת-אש במקום, דהיינו: בעמדות המספקות את ישראל בצפון, בחזית הסורית, אך המשאירות את הגדה המזרחית של תעלת סואץ בידי הכוחות המצריים.

סיום כזה של המלחמה היה מספק לחלוטין את מגמתו של קייסינג'ר, כפי שהוגדרה ע"י הביוגרפים שלו: להביא לידי "תבוסה מסויגת של ישראל", תבוסה שיש בה משום החזרת הכבוד הערבי האבוד מבלי להכניע את ישראל, תבוסה אשר לא תנחיל לסובייטים נצחון מדיני ומוסרי, אשר תפקח את עיניה של ישראל מבלי להביא לפילת ממשלת גולדה מאיר והחלפתה באחרת נקשה יותר. תבוסה שתפתח פתח למו"מ, כדברי קייסינג'ר: "לסיים את פעולות האיבה כך שתתרומנה במידת האפשר לקידום פתרון בריקיימא במזרח התיכון". ממשלת ישראל, נדהמת מעוצמת האבידות, מודאגת מן העיכוב בהספקת הציוד – שקלה את ההצעה האמריקנית בדבר הפסקת-אש במקום במשך שעות ארוכות. לבסוף, ב-12.10, נענתה להצעה בהתנחמה בכך שבהמשך הזמן ייפתח אולי סיכוי להחליף שטחים שנכבשו מן הסורים בצפון, מעבר לקו הגבול. בשטחים שנלקחו ע"י המצרים ממזרח לתעלה.

אולם סאדאת, שיכור מנצחונותיו בשלב הראשון, ומועדוד ע"י התמיכה המדינית והלוגיסטית הרוסית, רחה בשבת 13 באוקטובר, את ההצעה בדבר הפסקת-אש תוך הקפאת המצב הצבאי. רק לאחר שנכשלה יוזמה אמריקנית זאת החליטה ממשלת ארצות-הברית על הספקה מאסיבית לישראל בדרך האוויר. המאמץ נתקל בקושי לוגיסטי. ביום שלישי, היום הרביעי למלחמה, הכריז ראש מועצת השרים הכווייתית, על כינוסה של ועידת מדינות ערב המפיקות נפט לדיון בתפקיד הנפט בסכסוך, ובדרכים בהן ניתן להשתמש בנשק הנפט. מדינות אירופה שקיבלו כ-70% מתצרוכת הנפט שלהן מן הערבים, לא הסכימו לאפשר לאמריקאים את השימוש בבסיסים בשטחם לצורך גשר אווירי לישראל, מחשש שישכנו בכך את הספקת הדלק מצד מדינות ערב. בסופו של דבר, נאלצה ארצות-הברית להעביר את מטוסייה דרך הבסיסים החכורים מפורטוגל, באיים האזוריים שבאוקיינוס האטלנטי-נטי.

סואץ: התקפה והתקפת-נגד

ביום ראשון, ה-14 באוקטובר, הודיע משרד-הבטחון שעד אותה שעה נהרגו במלחמה 656 חיילי צה"ל. אחר-כך התברר שנהרגו לפחות עוד מאה מבין אלה שהוכרוזו כנעדרים. באותו יום, בשעה 6.00 בבוקר, החל השריון המצרי לפתח מתקפה מזרחה – הפריצה אשר צה"ל ציפה לה. ההתקפה המצרית התרכזה בארבע נקודות. הקרב העיקרי נערך בגזרה המרכזית נגד כוחות האלוף שרון, ו-110 טנקים מצריים נהרסו במהלכו במשך היום. האוגדה הצפונית, בפיקודו של האלוף אדן, והאוגדה הדרומית, בפיקודו של האלוף מנדלר, הוטלו אף הן למערכה. הארמיה המצרית השלישית פתחה במאמץ מרכזי לפרוץ בכיוון דרום-מזרח לאורך מפרץ סואץ, מעבר לשדות-הנפט באבו-רודס. מאמץ זה הושם לאל במידה

רבה עליידי חיל-האוויר, אשר הרס מרביתה של חטיבת-שריון מצרית. בסך-הכול אבדו למצרים במשך יום 14 באוקטובר יותר מ-200 טאנקים, בהסתערות שלא השיגה דבר.

חישובו ומצאו שבקרבות היום ההוא השתתפו יותר טאנקים מאשר 1,600 הטאנקים הבריטיים, הגרמניים והאיטלקיים, שנלחמו בקרב אל-עלמיין, כ-350 ק"מ מן העבר השני של קהיר, באותו חודש עצמו בשנת 1942. היה זה קרב-שריון קלאסי; לנשק האנטי-טאנקי שהופעל עליידי חיל-רגלים, ואשר היה כה יעיל בימים הראשונים ללחימה, היתה השפעה מועטת על הקרב הנזיל שהתפתח עתה. יתר על כן, חיילי-השריון הישראלים הספיקו לפתח טאקטיקה המאפשרת להילחם בטיילים האנטי-טאנקיים. הטאנקים של צה"ל מסוג פטון וסנטוריון גם נהגו מיתרון-מה לעומת הטאנקים המצריים מתוצרת רוסית. אולם ביסודו של דבר זכה בנצחון אותו צד. שצוותי-הטאנקים שלו היו מאומנים יותר ויעילים יותר.

בשעות אחה"צ של ה-14 באוקטובר נשברה ההתקפה המצרית עד כדי כך, שחלק מן היחידות התוקפות התקשו במציאת דרכן בחזרה לעבר ראשי-הגשר. כוחות-שריון ישראלים ניסו עתה לנתק את המצרים הנסוגים. מפקד אחד דיווח, שבקרב אשר נמשך עד 3.00 לפנות בוקר הדליקו כוחותיו 55 מדורות – כמחציתן טאנקים, והיותר תותחים ונגמ"שים – בלי שתהיה להם אפילו אבידה אחת. הגנרל איסמעיל טען לאחר-מכן, שהוא נאלץ לפתוח במתקפה גדולה בטרם-עת, כדי להקל מן הלחץ על סוריה. הוא ניסה עתה לחזור לעבר ראשי-הגשר ולהמשיך בביצורם. כך שיהפכו "לסלע איתן שאליו יתנפצו התקפות-הנגד של האויב".

בשעות אחר-הצהרים של יום המישי, ה-15 באוקטובר, משתברר בלא כל ספק שהמצרים שוב לא ינסו לפרוץ מראשי-הגשר, ניתן סוף-סוף האישור לחציית התעלה מערבה. להתקפת-הנגד הישראלית שתוכננה עליידי הרמטכ"ל רבי-אלוף אלעזר מרגע שהמלחמה היתה לעובדה ואשר עתה נועדה להכריע את תוצאות המלחמה. תפקיד-החוד בחצייה הוטל על האלוף שרון. זמן רב קודם למלחמה, שעה ששימש כאלוף פיקוד הדרום, בחר האלוף שרון בנקודת-חצייה בין שני האגמים המרים, סמוך לכניסת התעלה לאגם המר הגדול, בנקודה בה נפגשים שני כבישים בצד התעלה ואשר אגפה יהיה מוגן עליידי האגם. בנקודה זו, כ-20 ק"מ מדרום לאיסמעיליה, דוללו הסוללות העצומות שבעד התעלה, והחלק המדולל סומן בלבנים אדומות. בקרבת-מקום הוכן חניון רכב, כ-1000 מטרים על 400 מטרים, מוגן בסוללות-עפר גבוהות. הכוח המקורי היה מורכב משלוש חטיבות-שריון, שדולדלו עקב קרבות השבוע החולף, חטיבת חיל-רגלים ובכללה צנחנים, וכן כוח-משימה מיוחד של מהנדסים, עם ציוד כבד, סירות מתנייעות וציוד גישור. מול אוגדה זו ניצבה דיוויזיית-השריון המצרית מספר 21, אשר מספר כליה כמספר הכלים של שרון. לוח הארמיה המצרית השנייה, אשר גנרל סעד מאמון פיקד עליה ממפקדתו באיסמעיליה.

ברור היה מלכתחילה שהצלחת המבצע תהיה תלויה במהירות וביסוד ההפתעה. אילו אבד גורם ההפתעה, יכלו המצרים בקלות לרכו מספר גדול של טאנקים, אשר

ימתינו להוצים ממערב לתעלה. בניגוד למצרים, אשר שליטתם בגדה המערבית של התעלה קודם לצליחה ביום הכיפורים היתה מושלמת, ניצב האלוף שרון בפני הבעיה כיצד להגיע לקו-המים, להתבסס בו, לצלוח את התעלה ולהקים ראשי-גשר מעברה השני – הכול כלילה אחד. נקודת-החידרה נבחרה בתפר שנתגלה בין הארמיה השנייה לארמיה המצרית השלישית. עם רדת הלילה ב־15 באוקטובר, פתחה אחת מחטיבות-השריון בהתקפת-הסחה לכיוון מערב, בעוד חטיבה שנייה נעה לדרום-מערב לעבר האגם המר הגדול ומשם צפונה, לנקודת-הצליחה. בעשותה כן התפצלה החטיבה לשלוש: כוח-משימה אחד פנה לעבר התעלה; כוח-חסימה שני פנה מזרחה כדי ליצור מגע ורצף עם החטיבה השלישית, וכוח שלישי נע צפונה, כדי לאבטח את האגף. בחצות הוקם המגע עם הצנחנים מהחטיבה השלישית, וכשעה לאחר-מכן כבר נמצא האלוף שרון ממערב לתעלה עם כ־200 צנחנים.

אולם המשימה הגורלית טרם בוצעה: עם עלות השחר עדיין לא הוקם גשר, ואף הרכים המובילות לנקודת-הצליחה לא היו מאובטחות. הכוח שפנה צפונה נתקל באש כבדה של הארטילריה המצרית לאחר שעבר מספר מועט של קילומטרים: הוא התפרש עתה לקרב, שהיה אמור להתמשך במשך היומיים הקרובים. בצהרי יום שלישי, ה־16 באוקטובר, לפני שנודע לסאדאת, עליפי כל הסימנים, על הצליחה הישראלית לגדה המערבית ועדיין לא התבררה לו משמעותה של זו, נשא נאום בו הכריז, זו הפעם הראשונה בפומבי, על מטרות המלחמה. הוא הבטיח להתמיד בלחימה עד אשר יושחררו כל השטחים אשר נכבשו עלידי צה"ל ב־1967 ולמצוא את הרכים הנאותות להחזרת הזכויות הלגיטימיות של העם הפלשתינאי. הוא הכריז על נכונותו להשתתף, לאחר נסיגת הכוחות הישראליים מכל השטחים, בוועידת-שלום בינלאומית באומות המאוחדות. והעיקר: הוא הצהיר שמוכן יהיה לקבל הפסקת-אש בתנאי שצה"ל ייסוג ללא דיחוי מכל השטחים לקווי ה־5 ביוני 1967 בפיקוח בינלאומי. לא יעברו אלא ימים מועטים ונשיא מצרים יהיה נכון, ואפילו להוט, לקבל הפסקת-אש בתנאים שונים לחלוטין.

שעות מועטות לאחר-מכן נשאה גולדה מאיר נאום בכנס מיוחד של הכנסת. בהשיבה לסאדאת אמרה: "אין לנו ספק, שהמלחמה אשר נפתחה נגדנו פעם נוספת מכוונת נגד עצם קיומה של המדינה היהודית; אנו נלחמים על קיומנו. צבאות מצרים וסוריה. בסיוען של מדינות-ערב אחרות, פתחו במלחמה במגמה להגיע לקווי ה־4 ביוני 1967 בדרך לעבר היעד המרכזי – כיבושה והשמדתה של ישראל". באשר למטרות המלחמה של ישראל אמרה: "זמנה של הפסקת-האש יגיע כאשר יישבר כוחו של האויב; אני בטוחה שכאשר יימצאו אויבינו על סף ההתמוטטות, יודרוזו נציגי מדינות שונות ויתנדבו לנסות ולהציל את התוקפים אותנו". המשפט החשוב ביותר בנאומה היה בהודעה הקצרה, שצה"ל כבר נמצא בדרך להכרעה צבאית במצרים: "כוח-משימה של צה"ל פועל בגדה המערבית של התעלה". היתה זו ההודעה הראשונה על ראשי-הגשר של אריק שרון. תחילה חשבה הגב' מאיר להודיע על הקמת גשר, אולם שלב חיוני זה של המבצע לא יצא עדיין לפועל.

בשעה ששרון וקומץ אנשיו לא נתקלו בהתנגדות בגדה המערבית, התפתח בעורפם אחד הקרבות העקובים מדם במלחמה כולה, כ-3 ק"מ מהגדה המזרחית, בקרבת צומת החווה הסינית. חיל-רגלים מצרי הצליח להסתגל לצומת "טי" בצפון, ובעזרת משלחי-טילים וטילים-מונחים חסם את הצומת. אף צומת "ז" דרומה יותר הותקף מדי פעם. לוח-הזמנים של המבצע כולו השתבש. ביום רביעי, ה-17 באוקטובר, בשעה 9.00 בבוקר, נמצאו ממערב לתעלה רק כ-30 טאנקים וכ-2000 חיילים. אותה שעה כבר טווחה ארטילריה מצרית על איזור הצמתים, ומעבר השיירה המסורבלת והאיטית בצומת עלה כמחיר-דמים כבד. המטען העיקרי אשר הובל בכביש היה הגשר שאחדים מחלקיו ניזוקו בדרכם על-ידי פגזים, ופירושו של דבר ששוב לא היה סיכוי להקימו תוך 12 השעות הקרובות. אותה שעה אילו היה כוח בגדה המערבית, ואפילו מוגבל בכמותו, ספק אם היה בידי חיילי צה"ל להתמודד עמו. בתכנית-המבצע המקורית הוטל על האלוף שרון להבטיח את ראשי-הגשר, שעה שאוגדת אדן תעבור דרכו ותנצל את ההצלחה. מבין האפשרויות הפתוחות בשלב ההוא, הוחלט לוותר על תנועה צפונה לעבר איסמעיליה, בשל המערכת הצפופה של תעלות, המחסום החקלאי, אשר יכביד על התקדמות בכיוון ההוא ומסתמא יעלה את מחירה. הוחלט אפוא לנוע דרומה לעבר סואץ ולנתק את הארמיה השלישית. הדרך הובילה בשטח חולי מוצק ופתוח, בו ניתן לטור הישראלי לפתח את מירב המהירות. לאורך כ-30 ק"מ יאובטח האגף האחד של הכוח הישראלי על-ידי האגמים – מחסום אשר שום צד משני הצדדים לא יכול היה להתגבר עליו בעוצמה משמעותית. משעה שכוח צה"ל יתפוס עמדות בדרום, שוב לא יצטרך אלא להשתלט על חזית בת 20 ק"מ בין שלופה לסואץ, כדי להשלים את כיתורה של הארמיה השלישית.

בבוקר נראה היה כאילו התמוטטה תכנית זו כליל. כוחות אדן היו נתונים בקרב המר בחווה הסינית, שהיה צריך להבטיח פרוזודור-גישה לנקודת החצייה, ולא יכלו לחצות את התעלה מייד ולהתחיל לנוע דרומה.

אותה שעה עסקו כוחותיו של שרון, לאחר ויכוח מר בינו ובין הממונים עליו, בפשיטות נגד הבטן הרכה של הכוחות המצריים, בפוצצם מצבורי-דלק ובהורסם מערכות טילי סאם. פעולה אשר חשיבות רבה נודעה לה בהמשך, שכן איפשרה התקנת מינחת למטוסי חיל-האוויר ופתיחת פרוזודור אווירי בשבילם.

כאשר נמנע סאדאת מלהזכיר בנאומו את הפלישה הישראלית הניחו בצד הישראלי שהיתה זו השמטה במתכוון. לא עלה בדעת הפיקוד הישראלי, שמא הנשיא סאדאת והגנרל איסמעיל אינם יודעים כלל על המתרחש. אולם על-פי גרסת הגנרל איסמעיל, הידיעה הראשונה על הפלישה הגיעה לידי שעה שחזר משיבת מועצת-העם, שבה נאם סאדאת; הידיעה הזכירה הסתננותם של כמה טאנקים אמפיביים, והוסיפה שלפי הערכת הפיקוד המקומי "אפשר להורסם במהירות", ואמנם גדודי-קומאנדו הובהל לטפל בהם. רק אחרי רדת החשיכה ביום השלישי, ה-16 באוקטובר, יותר מ-24 שעות לאחר שהתחילה הפעולה, פתחו המצרים בהתקפה מתואמת על דרכי הגישה מצד מזרח לאיזור הצליחה.

במשך כל הלילה נערך קרב עז של שריון בשריון. מפאת החשיכה הוגבלה יעילותם של כלי הנ"ט של חיל-הרגלים המצרי. אולם בגלל הטווחים הקצרים בשעות הלילה, צומצם גם היתרון הישראלי שבירי לטוח רחוק. היה זה קרב מסובך, בו נמצאו הטנקים הישראליים במיעוט, ולא אחת נפתחה עליהם אש בעת ובעונה אחת משניים ואפילו משלושה כיוונים. לאט-לאט ובמחיר דם רב נשחקה ההתנגדות המצרית בחווה הסינית, והאש בנקודות-הצליחה נחלשה דייה כדי לאפשר למהנדסים הישראלים להביא את הפונטונים למקום המיועד לגשר שכה ציפו לו. אחרי המלחמה נמנו יותר מ-1,500 כלי-רכב שרופים, כמחציתם טנקים של שני הצבאות, בשטח המצומצם של החווה הסינית. בצהרי יום רביעי, כ-30 שעות לאחר הזמן שנקבע על-פי לוח-הזמנים, היה הגשר הראשון במקומו, וחטיבת-השריון הראשונה מבין שלוש חטיבות אדן, החלה לנוע אל מעבר לתעלה. בסמוך הוקם לאחר-מכן גשר נוסף. אותה עת כבר אבד לחלוטין גורם ההפתעה; הארטילריה המצרית היתה מטווחת לנקודות-הצליחה, והן הקמת הגשרים והן המעבר בהם כרוכים היו באבידות כבדות.

התביעה להפסקת-אש

ברית-המועצות השתכנעה בצורך בהפסקת-אש כבר אחרי ימי-לוחמה מועטים; מסתבר שמומחיה לא תלו הרבה תקוות ביכולתו של-הצבא המצרי להתמודד עם מהלומת-נגד ישראלית מאסיבית. אשר תחייב אלתור זריז ולא ביצוע קרב מתוכנן שכל שלביו תוכננו ואומטו מראש. ביום ג' החליט קוסיגין לראות במו-עיניו כיצד מתנהלת המערכה. הוא טס לקהיר והגיע אליה זמן מועט אחרי הודעת הגב' מאיר בכנסת בדבר ראש-הגשר הישראלי ממערב לתעלה. לפי מקורות רוסיים, הסתירו המצרים את מצב-הדברים לאמיתו מעיני קוסיגין עד יום המישי בבוקר. משתבררו לרוסים ממדי הכשלון הצפוי למצרים, דרש ברז'נייב מהנשיא ניקסון, לשלוח מיד את מזכיר-המדינה קיסינג'ר למוסקבה, כדי לשאת-ולתת עם הרוסים בדבר הדרכים לשים קץ לפעולות האיבה. הרוסים הדגישו שלא יוכלו לראות בתבוסתה של מצרים, ואפילו יהיה עליהם לנקוט לשם כך צעדים חמורים. קיסינג'ר יצאות עוזרו יצאו אפוא בשבת, ה-20 באוקטובר, בשעה 5.00 לפנות בוקר, בדרכם למוסקבה. אותה שעה כבר חצתה את התעלה גם אוגדת האלוף מגן (שבא במקומו של האלוף מנדלר ז"ל שנפל בקרב): שלוש אוגדות ישראליות נמצאו איפוא ממערב לתעלת סואץ. אוגדת שרון בצפון נאלצה להילחם בשטח מבותר, מעורב, בקרבת תעלת המים המתוקים בכיוון הכללי של איסמעיליה. תוך מאמץ להישאר באותה עת במקביל לכוחות צה"ל שממזרח לתעלה, אשר נתקלו בהתנגדות כבדה מצד הארמיה המצרית השנייה. אוגדת אדן פעלה בכיוון ג'ניפה-סואץ, בטהרה את האיזור שממערב לאגם המר ואת הגדה המערבית של התעלה עצמה. האלוף מגן פעל בקשת רחבה בכיוון מערב ודרום-מערב, מן העבר השני של ג'בל ג'ניפה, בכיוון נמל עדביה אשר במפרץ סואץ.

ביום א', ה-21 באוקטובר, במסיבת-העיתונאים הראשונה שנערכה מאז ראשית

המלחמה, הודה הפיקוד העליון המצרי בקהיר, ששני כיסי-חיילים ישראלים התמקמו ממערב לתעלה באיזור דויר-סואר והגיעו לעומק של כ־10 ק"מ; נטען ששתי המובלעות מכותרות ומצבן נואש בשל המצור ששמו עליהן אלפי חיילים מצרים. לאמיתו של דבר, כבר עברו אותה שעה כוחות צה"ל את מרבית הדרך לעבר סואץ, ואף פרקו את טילי הנ"מ האחרונים מתוך אותה מערכת אשר סיפקה מטרייה אווירית למצרים בעת התקדמותם הראשונה. חופש התמרון באוויר, שנהנו ממנו מאותו יום ואילך מטוסי מיראז' ופנטום ישראלים, בא לידי ביטוי בקרבות-האוויר. המצרים, אשר נאלצו עתה להשתמש במטוסי המיג שלהם במאמץ לעצור בעד התקדמות צה"ל, איבדו במשך יום אחד 17 מטוסי-קרב. כוחות צה"ל, שהתקדמו במהירות בכביש קהיר-סואץ, איימו לנתק את קו-ההספקה החיוני של הארמיה המצרית השלישית; ארמיה זו – 20,000 חיילים ולהם כ־300 עד 400 טאנקים שהיו כשירים עדיין לפעול – היתה פגיעה ביותר.

כפי שגב' מאיר חזתה מראש, משעה שנתחוויר למעצמות-העל שנצחון ישראלי בשער, הסכימו עד מהרה להפסקת-אש. עתה הותנעה סוף-סוף המכונה החלודה של מועצת-הבטחון של האו"ם. זמן קצר לאחר השעה 10.00 בלילה בניוירוק (4.00 לפנות בוקר ביום שני באיזור המערכה), נתכנסה מועצת-הבטחון. לאחר דיון קצר קיבלה את ההחלטה 338, ושושבינים לה היו ארצות-הברית וברית-המועצות. ההחלטה קראה לכל הצדדים לחדול מאש ולהפסיק מייד כל פעולה צבאית – לא יאוחר מ־12 שעות לאחר קבלת החלטה זו – בעמדות שבהן יימצאו הכוחות אותה שעה.

על המהפכה המכרעת בגורל המערכה שחלה בימים שחלפו תעיד כמאה עדים העובדה, שלנשיא סאדאת – אשר אך ימים מועטים קודם-לכן הבטיח חגיגת שלא יסכים לשום הפסקת-אש אלא אם כן תהיה כרוכה בנסיגה ישראלית מוחלטת מכל השטחים שנכבשו ב־1967 – רווח עתה עם קבלת ההחלטה בדבר הפסקת-אש. ההחלטה קראה אמנם לצדדים לפתוח מייד עם הפסקת-האש בביצוע החלטת מועצת-הבטחון 242 על כל חלקיה, אך היא מסיימת בתביעה "שמייד עם הפסקת-האש ובד-בבד עמה ייפתח משא-ומתן בין הצדדים הנוגעים בדבר, בחסות מתאימה, במגמה להביא לשלום צודק ובר-קיימא במזרח התיכון". אם הסעיף השני, הקורא ל"ביצוע" ההחלטה 242, יכול להחשב כויתור לערבים, הרי הסעיף האחרון, הקורא למשא-ומתן בין הצדדים הנוגעים בדבר, נחשב כויתור לישראלים. הפסקת-האש עמדה להיכנס לתוקפה בשעה 5.58 אחה"צ ביום ב', 22 באוקטובר.

מוצב החרמון שב ונכשב

בשבוע האחרון למלחמה ניטשו קרבות מרים גם בצפון, אף כי שינויים טריטוריאליים מעטים בלבד חלו בעקבותיהם. כוחות צה"ל התקדמו לסעסע, אולם בהיותם חשופים להתקפות-נגד ודואגים לקווי-ההספקה שלהם, נסוגו מצומת זה ותפסו עמדות מערבה יותר. צה"ל השיג את עיקר מגמתו בחזית זו: הגולן כולו טוהר, ושטחים רחבים ממזרח לקו הסגול נמצאו בשליטה ישראלית יציבה. מעבר להם –

דמשק, בירת סוריה, שניתן היה לראותה יפה ולאיים עליה מעמדות צה"ל. אולם היה מוצב אחד של צה"ל, אשר נפל בידי הסורים בשעות הראשונות למלחמה וטרם הוחזר, הוא מוצב החרמון. חיוני היה לכבוש מוצב זה, כדי למנוע מהסורים את אפשרויות התצפית החזותית והאלקטרונית, ולהחזיר לצה"ל, כך שיוכל לצפות אל עבר לבה של סוריה. בזכור נהדף נסיון קודם לשוב ולכבוש את מוצב החרמון. נסיון אשר נערך בחופזה מתוך הנחה שמספר חיילים ישראלים עדיין מחזיקים מעמד בתוך המוצב הכבוש. עתה, שעה שהפסקת-האש נראתה באופק, נעשה נסיון נוסף על-ידי צנחנים, שהונחתו ממסוקים וכן חיילים רגלים מחטיבת גולני, שעלו והעפילו במורד הסלעי התלול של ההר לעבר פסגתו. 3000 מטר מעל פני הים. בתמיכת ארטילריה, שריון וחיל-האוויר. צלפים סורים, אשר תפסו עמדות מסביב למוצב, לחמו בעקשנות בסיוע מטוסים סורים, אשר תשעה מהם הופלו. ב-11 בבוקר של יום שני, ה-22 באוקטובר, שמונה שעות לפני שהפסקת-האש אמורה היתה להיכנס לתוקפה, השלים צה"ל את המיבצע בהצלחה; דגל ישראל ודגל חטיבת גולני שבו להתנוסס בראש האנטנות שעל המוצב, שהוא "עיניה ואוזניה של ישראל".

מהפסקת-האש להפסקת פעולות-האיבה

ממשלת ישראל קיבלה בעל-כורחה את הפסקת-האש, שכן היתה משוכ-נעת שלאחר שלושה שבועות כמעט של מלחמה עזה ועקובה מדם עתיר היה הנצחון להישמט מידיה. הנשיא סאדאת קיבל את ההחלטה, בקוותו בדרך זו להציל את הארמיה המצרית השלישית מכיתור מוחלט. לבסוף הודיעה גם ממשלת סוריה על הסכמתה. אף-על-פי שהוסיפה, כי לדעתה "משמעות ההחלטה היא נסיגתם המוחלטת של כוחות ישראל מכל השטחים הערביים שנכבשו ביוני 1967 ולאחר-מכן" – תנאי שסתר במפורש את ההחלטה עצמה. אף-על-פי-כן נמשכו עדיין הקרבות. במשך הזמן שעבר בין קבלת ההחלטה לבין הרגע בו עמדה הפסקת-האש להיכנס לתוקפה, השלימו כוחות צה"ל את ניתוק כביש קהיר-סואץ. הארמיה המצרית השלישית עשתה מאמץ נואש לפרוץ את הכיתור, והארטילריה המצרית הוסיפה להלום בכוחות צה"ל בקרבת הכביש וצפונה ממנו. לאחר שמצרים לא הפסיקה את האש לא ראה צה"ל לנכון להפסיקה באורח חד-צדדי, והוא ניצל איפוא את השעות הנוספות כדי לחזק את טבעת-הכיתור מסביב לארמיה השלישית על-ידי כיבוש נמל הדיג של ערביה, אשר על שפת ים-סוף במפרץ סואץ. האלוף אדן טיהר את גדת התעלה לכל אורכה, והגיע לפרברי העיר סואץ. בפרברי העיר, בתוך שטח בנוי, התחולל קרב מר בו נפלו רבים מחילינו. לפי דרישת הנשיא אנואר סאדאת, שבה מועצת-הבטחון והתכנסה לשיבת-חירום נוספת ביום שלישי, ה-23 באוקטובר, וגם הפעם היו אלו שתי מעצמות-העל אשר הציעו הצעת-החלטה משותפת. החלטה זו – מספר 339 – שנתקבלה ב-14 קולות בעד ובלא קולות נגד, תוך הימנעות אחת, אישרה מחדש את ההחלטה בדבר הפסקה מיידית של כל סוגי האש ופעילות צבאית, ו"קראה להחזרת הכוחות

לעמדות שבהן החזיקו ברגע בו נכנסה הפסקת-האש לתוקפה". מאחר שמיקומן המדויק של אותן העמדות היה נושא למחלוקת, ועצם גורל הארמיה השלישית תלוי היה באיזו גרסה תתקבל החלטה, הוסיף סעיף זה אך מעט להבהרת העניין. מועצת-הבטחון תבעה עתה מהמזכיר הכללי של האו"ם לנקוט אמצעים למשלוח מיידו של משקיפי או"ם לפקח על הפסקת-האש. על אף החלטה חדשה זו נמשכה האש. ברית-המועצות. תוך נסיון נואש לחלץ את מצרים בת-חסותה ולהחזיר לעצמה אמינות במחנה הערבים, פתחה עתה בסדרת מהלכים דיפלומטיים וצבאיים, אשר היה בהם כדי לרמוז על נכונות להתערבות צבאית חד-צדדית בכוח ניכר, כדי להציל את הארמיה השלישית. מזכיר המפלגה ברזנייב שיגר איגרת תקיפה לממשלת ארצות-הברית, ובה משאלה ששתי מעצמות-העל תשלחנה כוחות לאכיפת הפסקת-האש, וכן הודעה שאם ארצות-הברית לא תסכים לכך, תהיה ברית-המועצות חייבת לשקול בכובד-ראש אפשרות לפעולה עצמאית. באותה עת הודיעו מקורות-ביון אמריקניים על נוכחותן של שבע נחתות סובייטיות ושתי אניות נושאות-מסוקים במימי הים התיכון המזרחיים; יתר על כן, שבע דיביזיות מוטסות של ברית-המועצות היו במצב כוננות, ואחת מהן בכוננות גבוהה, תוך נכונות לנעו כל רגע, ומטוסי-התובלה הסובייטיים הגדולים, ממצרים ומסוריה, הוחזרו לבסיסיהם בברית-המועצות. במטוסים אלה ניתן היה להשתמש לצורך העברת יחידות סובייטיות לאיזור המערכה.

כדי להרתיע את ברית-המועצות מכל פעולה חד-צדדית נמהרת החליטה עתה ממשלת ארצות-הברית על מצב כוננות של כוחותיה ברחבי העולם, כאשר כל הפיקודים מצטווים להיכנס למצב-הגנה 3. הווי אומר דרגה אחת מעל למצב-הכוננות המקובל בימי שלום. לאחר-מכן הופרכו שמועות בושינגטון, שאזעקה זו יותר משנתחייבה על-ידי שיקולים צבאיים ומדיניים נבעה משיקולים הכרוכים במדיניות-פנים, שכן שערוריית ווטרגייט הגיעה אותה שעה לשיא חדש. כתוצאה מהחלטת הנשיא ניקסון לפטר את התובע המיוחד אשר עסק בחקירת השערורייה, שמועה זו הוכחשה מכל-זכר על-ידי כל הטגעים בדבר. מכל מקום "הויכוח הבין-מעצמתי על כוננות גרעינית" נמוג באותה מהירות שבה נפתח. בתוך מועצת-הבטחון נתגבשה פשרה, לפיה יופקעו החברות הקבועות של המועצה, ובתוכן שתי מעצמות-העל, מכלל שיתוף בכוח שומרי-השלום. המזכיר הכללי של האו"ם, ד"ר קורט ואלדהיים, זכה לתמיכה פה אחד בהצעתו להעביר כוחות אוסטריים, פיניים ושבדיים, אשר שרתו אותה שעה במסגרת פיקוד האו"ם בקפריסין, לאיזור המערכה במזרח התיכון. האזעקה הגרעינית האמריקנית גררה התפרצות המתוחות, שהשתררה זה כבר בין ארצות-הכרית לבין בעלות-הברית באנט"ו, שמחו על כך שלא נועצו בהן קודם-לכן. ארצות-הברית הגיבה במתן ביטוי לרוגזה, נוכח רתיעתה של אירופה והסתייגותה מתמיכה בארצות-הברית במזרח התיכון. להוציא פורטוגל, שהתירה למטוסים אמריקניים המובילים אספקה מלחמתית לישראל לנחות באיים האזוריים, אף אחת ממדינות אירופה לא שיתפה פעולה עם ארצות-הברית במשך מלחמת יום-הכיפורים. הסיבה האמיתית להסתה-

גות אירופית זו מן המדיניות האמריקנית היתה כלכלית: ארצות-הברית היתה אותה שעה תלויה במדינות ערב רק כדי 11% מכלל צריכת הנפט שלה. בניגוד למדינות מערב-אירופה שחששו שמא חרם הנפט יביא את כלכלתן עד משבר ופשיטת-רגל.

ההסכמה שהושגה בין שתי מעצמות-העל לא השתקפה באופן מיידי באיזור-הקרבות. ביום חמישי שבה ופרצה הלחימה באיזור סואץ. משקיפי או"ם ששוגרו מקהיר, נכשלו פעם נוספת בנסיונם להתוות קו הפסקת-אש סביר ומקובל על שני הצדדים. מצבם של 20,000 חיילי הארמיה המצרית השלישית היה נואש. מזה ארבעה ימים היו הללו מנותקים, ואפילו לפי ההערכה האופטימית ביותר לא היה בכוחם להחזיק מעמד יותר משבוע נוסף. צה"ל התיר העברת פלאומה לטיפול בפצועים, אולם מנע כל אספקה אחרת לרבות מים, שכן אספקה כזאת היזה בה כדי לסייע לארמיה השלישית להפוך לבסיס מוצק, שממנו ניתן יהיה לפתוח בפעולות תוקפניות.

עד אותה שעה דיווחה מצרים רק על 48 שבויים מחיילי צה"ל, וסוריה אשר הציגה בטלוויזיה שלה חיילים ישראלים שבויים. לא דיווחה אפילו על שבוי אחד. בישראל היו בבוקר ה-24 באוקטובר 1,300 שבויי-מלחמה. מהם 988 מצרים, 295 סורים, 12 עיראקים ו-5 מארוקאים. נתברר עתה שבניגוד להתחייבויות שבאמנת ג'נבה התכוננו הערבים להשתמש בנושא שבויי-המלחמה והנעדרים כקלף מיקוח אזורי. קלף אחר אשר השתמשו בו היה הסגר ימי במצרי באב-אל-מנדב. בפתח הדרומי של ים-סוף, ישראל ראתה בכך פעולה מלחמתית והפרה של הפסקת-האש. שעה שיתר החזיתות רגעו ביום שישי, ה-26 באוקטובר, עשתה הארמיה השלישית המכותרת מאמץ נואש אחרון לשפר את עמדותיה. בחיפוי אשיתותחים ושריון ניסו המצרים להשתלט על גשרי הפונטון. מדרום לאגם המר הקטן, ולהקים גשר חדש מעבר לתעלה. מדרום לנמל סואץ. לאחר קרב שנמשך שלוש שעות בו נטל חיל-האוויר חלק נכבד, סוכל הנסיון המצרי להקים קשר בין המזרח לבין המערב, והגשר החדש נחרב ונהרס. בויכוח נתגלו סימנים נוספים בדבר התפוררות הארמיה השלישית ושבירת רוח-הלחימה שלה. חיילי צה"ל לכדו קבוצות-קבוצות של חיילים מצרים, אשר עזבו את הכוח העיקרי וניסו את מזלם, כל קבוצה בפני עצמה, בנסיון למצוא דרך חזרה לעבר מצרים.

מוזכיר-המדינה של ארצות-הברית פתח עתה בשיחות אינטנסיביות כדי למנע את התמוטטותה של הארמיה השלישית. בין שחשש מפני התערבות סובייטית צבאית ישירה וכתוצאה ממנה – סכנה של עימות בין המעצמות הגדולות, ובין שפעל מתוך רצונו שלו למנוע תבוסה והשפלה טוטאלית של המצרים ולהציל משהו מן ה"תבוסה המוגבלת" של צה"ל שאותה חזה בתחילת הדברים, הוא הכביר את לחצו על ממשלת ישראל. כדי שזו תתיר הספקה סדירה לארמיה השלישית. בשבת, ה-27 באוקטובר, 21 יום אחרי פרוץ הקרבות, נשתתקו התותחים בשתי החזיתות. שעות מספר לאחר-מכן, בפגישה שנערכה בקילומטר ה-101 בכביש סואץ-קהיר, הסכימו נציגים בכירים של צבאות מצרים וישראל על פרטי העברת ההספקה לארמיה השלישית הנצורה.

ב־11 בנובמבר נתחם הסכם הפסקת־אש בין ישראל לבין מצרים בק"מ ה־101 בכביש סואץ־קהיר. כאותו הסכם נקבעו הסדרים קבוע בדבר הספקת מזון, מים ותרופות לעיר סואץ הנצורה, ובדבר העברת הספקה לא־צבאית לארמיה השלישית, בגדה המזרחית שבתעלה סואץ. נקבעו גם הסדרים ראשוניים להחלפת כל שבויי המלחמה.

מנקודת־מבט צבאית נסתיימה המלחמה בנצחון צה"ל ומלחמה שהתחילה בנסיבות הגרועות ביותר מבחינת ישראל ובתנאים הטובים ביותר בשביל הכוחות הערביים. המצרים הוסיפו והחזיקו בשני ראשי־גשר ממזרח לתעלה, אולם בידי כוחות צה"ל נמצא שטח של כ־1,600 ק"מ מרובעים ממערב לתעלה, אשר חודו המערבי ביותר נמצא במרחק 70 ק"מ בלבד מקהיר; הארמיה המצרית השלישית היתה לכודה, ואלמלא התערבותם של המעצמות ושל האו"ם אין ספק שגורלה היה נחרץ. בצפון החזיק צה"ל כ־600 ק"מ מרובעים מעבר לקווי הפסקת־האש של 1967, והגיע כדי 40 ק"מ מדמשק. לפי הערכות אמריקניות, אברו לכלל הכוחות הערביים כ־2000 טאנקים ו־450 מטוסים, בהשוואה ל־800 טאנקים ו־115 מטוסים של צה"ל. רבים מן הטאנקים המצריים והסוריים, שהוצאו מכלל שימוש, נותרו בשטח שבשליטה ישראלית, וכעבור זמן שבו ושופצו. לעומת 8,800 שבויים ויותר שבידי ישראל החזיקו מצרים וסוריה בפחות מ־400 שבויים ישראלים.

תחושת רווחה והצלחה הורגשה בישראל. המדינה ניצלה מסכנה מיידית, אולם שום נצחון לא נחוג. אבידות צה"ל הגיעו ל־2,522 הרוגים, קרוב לאלפית מכלל האוכלוסייה. העובדה שצבאות ערב אבידותיהם היו גדולות בהרבה – אבידות הסורים הערכו ב־3,500 הרוגים ושל המצרים ב־15,000 – לא היה בה משום נחמה לישראל.

תוצאות המלחמה

מלחמת יום הכיפורים הטביעה את חותמה על צה"ל, על מדינת ישראל, ועל המזרח התיכון למשך שנים רבות. זו הפעם הראשונה הצליחו שתי מדינות ערביות ליזום מלחמה ולזכות בהפתעה מוחלטת כמעט: להנחית מכה בשתי חזיתות מבלי שכוחות צה"ל יהיו ערוכים לבליתמיה המיידית, ולזכות בימים הראשונים בהצלחות מרשימות בשתי החזיתות אשר ערערו את הבטחון העצמי של חלק מראשי המדינה עד כדי כך שהושמעו דיבורים על חורבן בית שלישי.

ועדת אגרנט, שנתמנתה כדי לחקור את שלביה הראשונים של המלחמה, מצאה שהיו פגמים רציניים במערך המודיעין, והמליצה על שינויים בארגונו. הרמטכ"ל – רב־אלוף אלעזר, וראש אמ"ן, האלוף אלי זעירא, נאלצו לסיים את תפקידם בצה"ל. אעפ"י שהוועדה לא ייחסה אחריות אישית לדרג המדיני – הסיקה רה"מ גולדה מאיר, ששבה ונבחרה בבחירות שנערכו מייד לאחר המלחמה, את המסקנה והתפטרה. לקחי המלחמה יושמו איפוא ע"י צוות חדש; יצחק רבין כראש הממשלה, שמעון פרס כשר הבטחון, יגאל אלון כשר החוץ, ורב־אלוף מרדכי גור כרמטכ"ל צה"ל.

הלקחים התבטאו בהכרה שיש צורך בהחזקת מערך כוחות משמעותי הרבה יותר בקווים דרך קבע, בשמירה על איזון פיזי גם בתקופת רגיעה, תהיינה אשר תהיינה הערכות המודיעין בדבר אפשרות של התלקחות מקומית או כללית. המילים "סבירות נמוכה", שבהן נסתיימה הערכת המודיעין ערב המלחמה, הפכו למוקצות מהמת מיאוס. מעתה הוגדל סדר הכוחות של צה"ל ונתארכו בהרבה תקופות השירות במילואים.

ההפתעה לא היתה רק בעצם ההתקפה, אלא גם בטקטיקה שננקטה ובכלי הנשק שהופעלו. הקונצפציה כאילו מדינת ערב לא תתקופנה אלא אם כן תבטחנה לעצמן מראש עליונות באוויר – עברה מן העולם. הוכח שמערך נ"מ מעובה, מורכב מטילים ומתותחי נ"מ, שיש בכוחו למנוע שליטת חיל-האוויר הישראלי באזור המערכה, מאפשר לאויב מרחב תמרון. בדומה לכך הוכח שטילים נגד שריון, כאשר הם מופעלים בריכוז גדול, יש בכוחם לעצור פעולת שריון עדיף של צה"ל. היו מי שסברו שהצלחת הטילים מתוצרת ברה"מ – הן טילי נ"מ והן טילים נגד שריון – מסמנים את סיום עידן השליטה של חיל-האוויר ושל חיל-השריון בשדה הקרב. במשך הזמן שונתה מסקנה זו. מאמץ ללא תקדים של מחקר, פיתוח, ואימונים נשא פרי – ונמצאו תשובות לטילים אלה. בתחום הנ"מ הוכיחו תשובות אלו את עצמן שעה שסוללות הטילים הסוריות בלבנון הושמדו. בעת מלחמת של"ג, ע"י חיל-האוויר הישראלי, ללא אבידות. אך המרוץ בין המטוס והשריון – מזה, לבין הטיל המיועד להשמדתם מזה, נמשך.

אסטרטגים ואנשי צבא מכל העולם עקבו ועוקבים בערנות אחרי המתרחש בתחום זה בזירת המזרח התיכון, אשר הפכה, מבלי משים, לשדה ניסוי ועימות בין מערכות נשק רוסיות מצד אחד לבין אמריקניות וישראליות מן העבר השני. ממשלת ישראל עסקה מעתה במאמץ עליון של רכש ושל ייצור בטחוני, לא רק כדי להחזיר לצה"ל את שאבד לו בעת המלחמה, אלא כדי למנוע אפשרות של חזרה למצב של התקרבות לקו האדום בתחום המלאי של נשק ותחמושת חיוניים. אם עסקה מדינת ישראל בעיקר בלקחים מן השלבים הראשונים של המלחמה, מסתבר שמצרים התעמקה דווקא בשלבים האחרונים, שכן יש לזכור, שעל אף נתוני ההתחלה החיוביים ביותר לצד הערבי – יוזמה, הפתעה, התקפה מתואמת ביוזמנית בשתי חזיתות, הרי בסופה של המלחמה נמצאו כוחות צה"ל בקרבה יתירה לשתי בירות ערביות – דמשק וקהיר; אלמלא הפסקת-האש אין ספק שהארמיה המצרית השלישית היתה מושמדת או נאצלת להיכנע. הכרה זו, יחד עם התחושה שבהצלחותיו בשלבים הראשונים החזיר הצבא המצרי לעצמו את כבודו האבוד, היא שהכשירה את הקרקע להסכמים שהושגו עם מצרים במרוצת הזמן. ב-18.1.74, בעקבות מאמצים שנעשו ע"י מזכיר המדינה האמריקני קיסינג'ר, אך מבחינה פורמלית במסגרת ועידת ג'נבה שזומנה ע"י מזכיר האו"ם אשר בראשה ישבו נציגי שתי המעצמות הגדולות, נחתם הסכם הפרדה בין צבאות מצרים וישראל, אשר במסגרתו נסוג צה"ל מן הגדה המערבית של התעלה, וכוח או"ם נשלח לאייש רצועה ברוחב 11 ק"מ בין הכוחות המצריים שמזרח לתעלה לבין כוחות צה"ל.

ביום 1.9.75 נחתם הסכם הביניים אשר במסגרתו נסוג צה"ל אל קו המצרים, הגידי והמיתלה, כאשר השטח המתפנה – חלקו איזור חיץ בפיקוח כוחות של האו"ם, וחלקו, שטח אשר רק כוחות מצומצמים יימצאו בו.

במסגרת ההסכם הצהירו ממשלות מצרים וישראל שהן "נחושות בהחלטתן להגיע לכלל הסדר שלום סופי וצודק באמצעות מו"מ, ושהסכסוך ביניהן לא ייפתר בכוח צבאי אלא בדרכי שלום".

ואכן, כעבור שנתיים, בסתיו 1977, החל התהליך שראשיתו במפגש החשאי בין שר החוץ דיין לבין יועץ הנשיא תוהמי, המשכו בביקורו הדרמטי של הנשיא סאדאת בירושלים, במו"מ המרתוני בקמפ דייוויד וסופו בהסכם השלום בין ישראל לבין מצרים, שנחתם בווינגטון ב-26.3.1979, ע"י הנשיא סאדאת, ראש הממשלה מנחם בגין, ונשיא ארה"ב ג'ימי קרטר. כל אחד מן ההסכמים האלה אינו אלא חוליה בשרשרת המתמשכת ממלחמת-יום הכיפורים, מן ההכרה שחדרה והלכה בצד הישראלי שאין שלום עם מצרים בלא החזרת כל שטח חצי האי סיני, ובצד המצרי – שאין החזרת שטחים בלא הסכם שלום מלא ופומבי עם ממשלת ישראל.

שונה היתה ההתפתחות בחזית הסורית. על אף הפסקת-האש הוסיפו הסורים לתקוף את יחידות צה"ל במובלעת וברמת-הגולן. 54 חיילים ו-6 אזרחים נהרגו, וכמאתיים נפצעו, כתוצאה מפעולות אלו. רק אחרי מאמצים רבים, בסוף מאי 1974, נחתם הסכם הינתקות בין סוריה לישראל, כאשר הסורים משתמשים בשבויים שבידיהם כקלף מיקוח עיקרי.

במסגרת ההסכם נסוגו כוחות צה"ל מן השטחים שנכבשו במרוצת המלחמה מעבר לקו הסגול, ומשטחים מסוימים שהיו בידי צה"ל ערב המלחמה, ובראשם העיירה קוניטרה. גם כאן נקבע איזור חיץ בו יוצבו כוחות או"ם, ואזורי דילול כוחות משני צדדיו.

בהסכם אין זכר לשלום ולצעדים לקראתו. אופיו של הממשל הסורי, מעמדו ושאיפותיו בסבך הביניים-ערבי, זיקתו ההדוקה לברית"מ, וכן אופיה של הזירה הסורית, שאינה מאפשרת לישראל ויתורים בדומה לאלה שנעשו בהסכם עם מצרים – כל אלה גרמו לכך שההסכם שנחתם עם סוריה ב-1974 לא היה לו המשך, והוא ההסדר היחיד המהייב בין סוריה לבין ישראל גם עתה, 10 שנים אחרי תום מלחמת-יום הכיפורים.